

Decision Making on Farming Systems by Dairy and Non-Dairy Smallholders in Muang District, Phatthalung Province

Sirijit Thungwa¹, Suta Watanasit² and Chatchawan Paddaeng³

¹ M.Sc.(Agriculture), Associate Professor,

E- mail: sirijit.t@psu.ac.th

Department of Agriculture Development,

² M.Sc.(Animal Science), Associate Professor,

Department of Animal Science,

Faculty of Natural Resources, Prince of Songkla University

³ M.Sc.(Agriculture Development), Agriculture Specialist,

Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives

Abstract

The objectives of this study were to investigate, compare and find correlation of the bio-physiological, socio-economical and psychological factors affecting decision making on farming systems by dairy and non-dairy smallholders in Muang district, Phatthalung province. Quantitative data were collected using interviews with the 153 randomly selected agriculturist families- 56 families that did dairy farming and 97 families that did not do dairy farming. Comparison of quantitative results shows that the bio-physiological, socio-economical

factors that were found to be highly significantly different ($P \leq .01$) between the two groups were the amount of land agricultured, rented or mortgaged land for agriculture, net income from agriculture, family gross income, family expenses, the profit margins, agricultural labour units, labour productivity, debt amount, information processing by government officials, information from neighbours, publications and group activities. The significant differences of ($P \leq .05$) include size of landholding, family leader's age and education level, and agricultural labours in the family. The psychological factors found to be highly significantly different ($P \leq .01$) between the two groups were knowledge and understanding in dairy farming, incentives and farmers' readiness as personal factors that support dairy farming, and governmental support given in dairy farming. The statistical variance of getting information from media among agriculturists of both of the groups shows no difference. In correlation analysis, it was found that age, education level, and information from media had no correlation with the decision making on farming systems by dairy and non-dairy smallholders. Another variables had a significant positive correlation with the decision making on farming systems by dairy and non-dairy smallholders.

Keywords: dairy and non-dairy smallholders, decision making, farming systems, Phatthalung province

การตัดสินใจต่อระบบการทำการเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนมและไม่เลี้ยงโคนม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

ศิริจิต พุ่งหว่า¹ สุธา วัฒนสิทธิ์² และชัชวาล พัดแดง³

¹วท.ม. (เกษตรศาสตร์), รองศาสตราจารย์,

E-mail: sirijit.t@psu.ac.th

ภาควิชาพัฒนาการเกษตร,

²วท.ม. (สัตวศาสตร์), รองศาสตราจารย์,

ภาควิชาสัตวศาสตร์,

คณะทรัพยากรธรรมชาติ, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³วท.ม. (พัฒนาการเกษตร) นักวิชาการเกษตร,

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านกายภาพชีวภาพ เศรษฐกิจสังคม และด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนม และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยต่างๆและหาความสัมพันธ์การตัดสินใจกับระบบการทำการเกษตรของผู้เลี้ยงโคนมและไม่เลี้ยงโคนม อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 153 ครัวเรือน แบ่งเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม 56 ครัวเรือน และกลุ่มผู้ไม่เลี้ยงโคนม 97 ครัวเรือน ผลการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยด้านกายภาพชีวภาพ และเศรษฐกิจสังคม พบว่า ตัวแปรที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) ได้แก่ พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด พื้นที่เช่าหรือรับจ้างเพื่อการเกษตร รายได้สุทธิจากการเกษตร รายได้รวมในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รายได้เหนือรายจ่าย หน่วยแรงงานทำการเกษตร ผลผลิตภาพแรงงาน จำนวนหนี้สิน การได้รับข่าวสารความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับข่าวสารความรู้จากเพื่อนบ้าน การได้รับข่าวสารความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ และการได้รับข่าวสารความรู้จากกิจกรรมกลุ่ม ส่วนตัวแปรที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) ได้แก่ พื้นที่ถือครองอายุ ระดับการศึกษา และจำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือน สำหรับปัจจัยด้านความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนม ทั้งตัวแปรด้านความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนม ด้านสิ่งจูงใจและความพร้อมของเกษตรกร และด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) โดยมีเพียงตัวแปรการได้รับข่าวสารความรู้จากสื่อมวลชนที่ทั้งสองกลุ่มให้ความคิดเห็นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และการได้รับข่าวสารความรู้การเกษตรจากสื่อมวลชน นอกนั้นทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจระบบการทำการเกษตรของผู้เลี้ยงโคนมและไม่เลี้ยงโคนม

คำสำคัญ: การตัดสินใจ, ระบบการทำการเกษตร, ผู้เลี้ยงโคนม, ผู้ไม่เลี้ยงโคนม, พัทลุง

บทนำ

ภาครัฐได้ส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนมอย่างจริงจังมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ทำให้มีการเลี้ยงโคนมแพร่หลายไปทั่วทุกภาคของประเทศไทย จนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) รัฐยังคงมีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคนมอย่างต่อเนื่อง เพราะปริมาณการผลิตในประเทศมีไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคจึงยังคงต้องสั่งนำเข้านมผงเพื่อนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์นมชนิดต่างๆ โดยในปีพ.ศ. 2544 คณะกรรมการนโยบายปศุสัตว์แห่งชาติได้อนุมัติข้อเสนอของคณะอนุกรรมการพัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นมที่ให้มีการนำเข้านมผงขาดมันเนยจำนวน 75,550 ตัน เพื่อนำมาใช้ในการผลิตนมพร้อมดื่ม นมข้น นมเปรี้ยว และการแปรรูปเป็นอาหารนมอื่น ๆ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้น การส่งเสริมการเลี้ยงโคนมจึงเป็นอาชีพเสริมและอาชีพหลักของเกษตรกรในระบบการทำเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตน้ำนมดิบให้เพิ่มมากขึ้นทดแทนการนำเข้านมผงจากต่างประเทศ การเลี้ยงโคนมจึงเป็นอาชีพใหม่ให้กับเกษตรกรที่ต้องประสบกับปัญหาราคาผลผลิตเกษตร อื่นๆ ตกต่ำ ได้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น กรมปศุสัตว์ได้สำรวจว่ามีความเป็นไปได้ในการที่จะเลี้ยงโคนมในภาคใต้ตอนล่างในจังหวัดพัทลุง จึงได้มีการสนับสนุนการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในจังหวัดพัทลุงเรื่อยมา อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงโคนมในภาคใต้ยังต้องเผชิญกับปัญหาในหลายประการ (สมยศ พงษ์พาว, 2539) คือ 1) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นเกษตรกรรายย่อยและมีเงินลงทุนที่ค่อนข้างจำกัด 2) เกษตรกรในภาคใต้ส่วนใหญ่มีฐานการผลิตที่เกี่ยวข้องอยู่กับพืชที่สำคัญๆ ทางเศรษฐกิจ อาทิ ยางพารา ไม้ผล พืชผัก ข้าว และอื่นๆ ซึ่งการผลิตการเกษตรดังกล่าวมีความผูกพันใกล้ชิดกับเกษตรกรอยู่มากประกอบกับการเป็นการทำการเกษตรที่อาศัยเทคนิควิธีการไม่มากนัก 3) อาชีพการเลี้ยงโคนมซึ่งเป็นงานที่ต้องให้ความเอาใจใส่ดูแลมากและมีเทคนิควิธีการที่ซับซ้อน ทำให้การเลี้ยง

โคนมในภาพรวมของภาคใต้มีการขยายตัวช้า แม้กระนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์การเลี้ยงโคนมที่สามารถยืนหยัดอยู่กับการอาชีพการเลี้ยงโคนมได้อย่างมั่นคงในระดับหนึ่ง เช่น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดชุมพร และพัทลุง โดยในจังหวัดพัทลุงเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้มีการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์และมีโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์นมเป็นของตัวเองจึงสนใจทำการศึกษาในเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยด้านกายภาพชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจสังคม และปัจจัยด้านจิตวิทยา ที่มีต่อการตัดสินใจทำการเกษตรของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและเกษตรกรผู้ไม่เลี้ยงโคนม
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีต่อการตัดสินใจทำการเกษตรระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมกับเกษตรกรผู้ไม่เลี้ยงโคนม
3. ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีต่อการตัดสินใจทำการเกษตรระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมกับเกษตรกรผู้ไม่เลี้ยงโคนม

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยได้แบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ไม่เลี้ยงโคนม ในตำบลลำปำ ตำบลท่าแค และตำบลร่มเมือง อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง ทำการศึกษาเชิงปริมาณ ใช้อัตราส่วนการสุ่มตัวอย่างใน กลุ่มผู้เลี้ยงโคนมร้อยละ 70 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้ง 3 ตำบล ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 56 ราย ส่วนกลุ่มผู้ไม่เลี้ยงโคนม ใช้อัตราส่วนการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จหาขนาดตัวอย่างประชากรของยามานะ (Yamane, 1970) ณ ระดับนัยสำคัญ 0.05 ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (proportional stratified random sampling) จากเกษตรกรทั้ง 3 ตำบล ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 97 ราย ได้ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 153 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์ได้นำไปทดลองใช้ (pre-test) กับผู้เลี้ยงโคนมและผู้ไม่เลี้ยงโคนม จำนวน 12 ราย แล้วนำมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เพื่อหาความเชื่อมั่น โดยวิธีการวิเคราะห์ (item analysis) เพื่อทดสอบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) พิจารณา (α) ของตัวชี้วัดในแต่ละด้าน ผลการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ได้ค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ .87 โดยตัวชี้วัดข้อมูลการได้รับข่าวสารความรู้การเกษตร ใช้มาตราส่วนในการประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ ค่าอันตรายภาคขั้นที่นำมากำหนดขอบเขตมาตรฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ย = 0.8 ดังนั้น ช่วงค่าเฉลี่ย 1.0 - 1.8 หมายถึง ไม่เคยได้รับข่าวสารความรู้เลย ช่วงค่าเฉลี่ย 1.9-2.6 หมายถึงได้รับข่าวสารความรู้หลายเดือนครั้ง ช่วงค่าเฉลี่ย 2.7-3.4 หมายถึงได้รับข่าวสารความรู้เดือนละครั้ง ช่วงค่าเฉลี่ย 3.5 - 4.2 หมายถึงได้รับข่าวสารความรู้สัปดาห์ละครั้ง ช่วงค่าเฉลี่ย 4.3-5.0 หมายถึงได้รับข่าวสารความรู้ทุกวัน ส่วนตัวชี้วัดความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนม ใช้มาตราส่วนการประเมินค่าเป็น 4 ระดับ ค่าอันตรายภาคขั้นที่นำมากำหนดขอบเขตมาตรฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ย = 0.75 ดังนั้นช่วงค่าเฉลี่ย 1-1.75 หมายถึงไม่เห็นด้วย ช่วงค่าเฉลี่ย 1.76- 2.50 หมายถึงเห็นด้วยน้อย ช่วงค่าเฉลี่ย 2.51- 3.25 หมายถึงเห็นด้วยปานกลาง ช่วงค่าเฉลี่ย 3.26 - 4 หมายถึงเห็นด้วยมาก

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าทดสอบแบบที (t-test) และการทดสอบสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) ใช้สูตรอ้างอิงในการทดสอบจากบุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2543)

ผลและการอภิปรายผล

1. ปัจจัยด้านกายภาพชีวภาพ เศรษฐกิจสังคม และเงื่อนไขต่าง ๆ ในการตัดสินใจระบบการทำการเกษตร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและไม่เลี้ยงโคนม

พบว่า ร้อยละ 94.1 ของทั้งสองกลุ่มเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 45.4 ปี ร้อยละ 71.9 จบการศึกษาในระดับประถม ผู้เลี้ยงโคนมมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 20.3 ไร่ พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 18.0 ไร่ โดยมีการเช่าหรือรับจ้างของที่ดินเพื่อทำแปลงหญ้าเฉลี่ย 4.8 ไร่ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกหญ้ามากที่สุดเฉลี่ย 11.5 ไร่ ขณะที่ผู้ไม่เลี้ยงโคนมมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 13.1 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 12.8 ไร่ ใช้ในการทำนามากที่สุดเฉลี่ย 6.2 ไร่ รองลงมา ทำสวนยางพาราเฉลี่ย 4.0 ไร่ ทั้งสองกลุ่มมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.1 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนวัยแรงงานเฉลี่ยใกล้เคียงกัน คือประมาณ 3 คน แต่ผู้เลี้ยงโคนมมีการใช้หน่วยแรงงานในการเลี้ยงโคนมเฉลี่ยถึง 2.5 หน่วยแรงงาน เมื่อเทียบกับผู้ไม่เลี้ยงโคนม ซึ่งมีการใช้หน่วยแรงงานในการทำเกษตรเฉลี่ยเพียง 1.5 หน่วยแรงงาน ดังนั้นเมื่อคำนวณผลผลิตภาพแรงงานในการทำการเกษตร ผู้เลี้ยงโคนมจึงมีผลผลิตภาพแรงงาน (63,329 บาท) สูงกว่าครัวเรือนผู้ไม่เลี้ยงโคนมซึ่งมีผลผลิตภาพแรงงานเพียง (37,805 บาท) โดยผู้เลี้ยงโคนมสามารถใช้แรงงานทำการเกษตรได้ในพื้นที่ 8.8 ไร่ต่อหน่วยแรงงาน ขณะที่ผู้ไม่เลี้ยงโคนมสามารถใช้แรงงานทำการเกษตรได้ในพื้นที่ 13.9 ไร่ต่อหน่วยแรงงาน ทั้งนี้เป็นเพราะการเลี้ยงโคนมต้องใช้แรงงานเป็นประจำเกือบตลอดวันและต้องทำตลอดทั้งปีโดยไม่มียวันหยุด การเลี้ยงโคนมจึงเป็นงานที่มีการใช้แรงงานและใช้พื้นที่อย่างเข้มข้นทำให้ประสิทธิภาพในการใช้แรงงานสูงกว่าการทำการกิจกรรมอื่นๆ เป็นผลให้ผลผลิตภาพแรงงานของผู้เลี้ยงโคนมสูงกว่าผู้ไม่เลี้ยงโคนมซึ่งมีอาชีพหลักในการปลูกพืชการทำประมงและการเลี้ยงโคเนื้อ ที่ใช้แรงงานเป็นบางช่วงเวลาของแต่ละวันหรือเป็นบางฤดูกาลเท่านั้นจึงมีแรงงานว่างพอก่อทำงานนอกฟาร์ม ทำให้ผู้เลี้ยงโคนมมีรายได้สุทธิจากการเกษตรเฉลี่ย 152,795 บาท/ปี โดยมีรายได้หลักมาจากการเลี้ยงโคนมสุทธิเฉลี่ย 134,574 บาท/ปี ครัวเรือนผู้เลี้ยงโคนมจึงมีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 106,984 บาท/ปี มากกว่าครัวเรือนผู้ไม่เลี้ยงโคนมที่มีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเพียง 29,403 บาท/ปี (ตาราง 1)

ตาราง 1 การใช้แรงงาน รายได้รวมทั้งหมดและค่าใช้จ่ายของครัวเรือน

หน่วย : บาท / ปี

การใช้แรงงาน/รายได้	ผู้เลี้ยงโคนม $\bar{X}$ (n = 56)	ผู้ไม่เลี้ยงโคนม $\bar{X}$ (n = 97)	รวม $\bar{X}$ (n = 153)
สมาชิกในครัวเรือนวัยแรงงาน (คน)	3.1	3.0	3.0
สมาชิกที่ใช้แรงงานในภาคเกษตร (คน)	2.5	2.3	2.4
หน่วยแรงงาน*ทำการเกษตร	2.5	1.5	1.9
พื้นที่ทำการเกษตรต่อหน่วยแรงงาน* (ไร่)	8.8	13.9	12.1
ผลิตภาพแรงงานเกษตร** (บาท)	63,329	37,805	47,147
รายได้สุทธิจากการเลี้ยงสัตว์	140,895	27,556	69,039
- โคนม	134,574	-	49,256
- โคเนื้อ	2,455	10,882	7,798
- ไก่พื้นเมือง - เป็ด	257	1,012	736
- สัตว์อื่นๆ	143	5,094	3,282
- รายได้จากการทำประมง	3,466	10,567	7,968
รายได้สุทธิจากการปลูกพืช	11,900	20,719	17,491
- ยางพารา	8,792	12,086	10,880
- นา	1,277	1,981	1,724
- พืชอื่นๆ	1,831	6,651	4,887
รวมรายได้สุทธิจากการทำเกษตร	152,795	48,274	86,530
รายได้จากการทำงานนอกฟาร์ม	15,820	25,991	22,268
รายได้ที่บุตรส่งมาให้	1,393	2,206	1,909
รายได้รวมทั้งหมดในครัวเรือน	170,007	76,472	110,707
ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	63,023	47,068	52,908
รายได้เหนือค่าใช้จ่าย	106,984	29,403	57,799

* หน่วยแรงงาน = บุคคลในวัยทำงานในครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการผลิตทางการเกษตรประมาณ 300 วันทำงานต่อปี คิดเป็น 1 หน่วยแรงงาน

** ผลิตภาพแรงงานเกษตร = รายได้สุทธิของการผลิตทางการเกษตรต่อหน่วยแรงงาน

จึงกล่าวได้ว่าผู้มีอาชีพในการเลี้ยงโคนมจะมีศักยภาพในการสะสมทุนเพื่อใช้ในการขยายการลงทุนทั้งในเรื่องของจำนวนโคและพื้นที่แปลงหญ้าเป็นการขยายกิจการฟาร์มให้มีขนาดใหญ่ขึ้นในอนาคตได้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ร้อยละ 83.9 ของผู้เลี้ยงโคนมมีภาระหนี้สินคิดเป็นเงินเฉลี่ย 99,475 บาท/ครัวเรือน ขณะที่ผู้ไม่เลี้ยงโคนมมีรายได้สุทธิจากการเกษตรเฉลี่ย 48,274 บาท/ปี แต่ก็มียอดร้อยละ 64.9 ที่มีภาระหนี้สินคิดเป็นเงินเฉลี่ย 32,149

บาท/ครัวเรือน เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ผู้เลี้ยงโคนมจะมีรายได้ทั้งหมดสูงกว่าผู้ไม่เลี้ยงโคนม แต่เกือบทุกครัวเรือนของผู้เลี้ยงโคนมจะมีหนี้สิน นอกจากนี้ ครัวเรือนผู้เลี้ยงโคนมยังมีหนี้สินจากการกู้ยืมเฉลี่ย 99,475 บาท มากกว่าครัวเรือนผู้ไม่เลี้ยงโคนมที่มีหนี้สินเฉลี่ย 32,149 บาท เท่านั้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเลี้ยงโคนมผู้เลี้ยงโคนมต้องมีเงินลงทุนสูงทั้งในเรื่องของเงินทุนในการซื้อพันธุ์โคนม สร้างโรงเรือน ป้อนหมักพืชอาหารสัตว์ การปรับปรุง

แปลงหญ้า รวมทั้งในการซื้อเครื่องมืออุปกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นต้นทุนคงที่ที่ต้องใช้โดยมีธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตรเป็นแหล่งเงินกู้สำคัญ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้เลี้ยงโคนมจะมีหนี้สินมาก แต่ก็พบว่า ผู้เลี้ยงโคนมโดยรวมแล้วจะมีทรัพย์สินและสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าผู้ไม่เลี้ยงโคนม ทั้งนี้เพราะ อาชีพการเลี้ยงโคนม อาจมีความจำเป็นที่ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากกว่าการทำการเกษตรอื่น อาทิ เช่น โทรศัพท์เพื่อการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ผสมเทียม หรือการขอรับความช่วยเหลือต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม รถยนต์/รถจักรยานยนต์ไว้สำหรับส่งน้ำนม เป็นต้น

นอกจากนี้พบว่า การเลี้ยงโคนมฝ่ายชายจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าฝ่ายหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การเลี้ยงโคนมเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานในการดูแลทั้งในฟาร์มและนอกฟาร์ม โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการแปลงหญ้าและการขนส่งนม โดยร้อยละ 62.5 ของผู้เลี้ยงโคนมเลี้ยงโคนมมานานกว่า 5 ปี ร้อยละ 41.1 เริ่มเลี้ยงโดยได้รับการสนับสนุนการลงทุน ขณะที่ร้อยละ 58.9 ไม่ได้รับการสนับสนุนการลงทุน เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เลี้ยงโคนมเพราะมีใจรักมีเพียงร้อยละ 3.6 จำนวนโคนมที่เลี้ยงเฉลี่ย 13.6 ตัว/ฟาร์ม ร้อยละ 41.1 เลี้ยงโดยปล่อยโคในคอกและตัดหญ้าให้กิน นอกนั้นเลี้ยงโดยผูกปล่อยและปล่อยในแปลงหญ้า ปริมาณน้ำนมดิบที่ได้รับเป็นประจำเฉลี่ย 12.5 กก./ตัว/วัน พันธุ์หญ้าที่นิยมปลูก ได้แก่ หญ้าขน และหญ้าปลั้ดเฉลี่ย ร้อยละ 75 ของผู้เลี้ยงปลูกหญ้าไม่เพียงพอให้โคกินตลอดปี จึงมีการซื้อที่ดินหรือเช่าที่ดินเพิ่มในการทำแปลงหญ้า

ด้านการได้รับข่าวสารความรู้ทางเกษตร พบว่า ผู้เลี้ยงโคนมมีความถี่ในการรับข่าวสารความรู้จากทุกแหล่งข่าวสารความรู้ในช่วงประมาณเดือนละครึ่ง บ่อยกว่าผู้ไม่เลี้ยงโคนมซึ่งให้ค่าเฉลี่ยการรับข่าวสารในช่วงเกือบไม่ได้รับข่าวสารเลย (ตาราง 2) จึงอาจกล่าวได้ว่า ถึงแม้ผู้เลี้ยงโคนมจะมีการใช้แรงงานเต็มที่ในการทำกิจกรรม ในขณะที่เดียวกันผู้เลี้ยงโคนมก็จำเป็นต้องมีการเรียนรู้ ติดตามข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการเลี้ยง

และการตลาด รวมทั้งการเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมทำให้ ผู้เลี้ยงมีการรวมกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเป็นเครือข่าย หากกลุ่มสมาชิกสหกรณ์โคนมมีความสามัคคี จะทำให้มีการสร้างเครือข่ายสมาชิกที่มีความเข้มแข็ง ผู้เลี้ยงก็จะประสบความสำเร็จในการเลี้ยงโคนม รวมทั้งสามารถขยายเครือข่ายการเลี้ยงโคนมไปยังเกษตรกรผู้สนใจรายอื่นต่อไป

ปัญหาโคผสมติดยากเป็นปัญหาสำคัญในการเลี้ยงโคนม และเป็นปัญหาที่ผู้เลี้ยงต้องการได้รับความช่วยเหลือมากที่สุด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการในการให้ความรู้โดยอาจมีการจัดการอบรมหรือจัดเวทีเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และหาแนวทางในการแก้ปัญหาการเลี้ยงโคนมร่วมกันระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้การแก้ปัญหาตรงตามความต้องการของเกษตรกร ถ้าเกษตรกรผู้ไม่เลี้ยงโคนมและคิดจะเลี้ยงโคนม ทางเจ้าหน้าที่จำเป็นต้องมีการอบรมให้ความรู้และขั้นตอนต่าง ๆ ในการเลี้ยงโคนม รวมทั้งแหล่งเงินทุนที่จะให้ความช่วยเหลือในการซื้อพันธุ์โคด้วย เพื่อเกษตรกรจะได้ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงโคนม และจากการศึกษายังพบว่า ผู้เลี้ยงโคนมที่มีการทำนาร่วมด้วยจะได้รับผลผลิตข้าวนาปีเฉลี่ย 411.7 กก./ไร่ มากกว่าผลผลิตข้าวนาปีของผู้ไม่เลี้ยงโคนมที่ได้รับผลผลิตเฉลี่ย 364.1 กก./ไร่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการเลี้ยงโคนมมีผลพลอยได้คือ มูลโค จึงใช้มูลโคใส่เป็นปุ๋ยในนาข้าวส่งผลให้ต้นข้าวเจริญเติบโตดีและให้ผลผลิตสูง

สำหรับผลการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนม พบว่า ผู้เลี้ยงโคนมให้ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกือบทุกรายละเอียดในทั้ง 3 ด้าน คือ รายละเอียดด้านความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนม ด้านความพร้อมและสิ่งจูงใจ และด้านวิธีการส่งเสริมสูงกว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ไม่เลี้ยงโคนม ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมด้านความรู้ความเข้าใจพบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ

ตาราง 2 การได้รับข่าวสารความรู้การเกษตร

แหล่งข่าวสารความรู้	ผู้เลี้ยงโคนม (n=56)		ผู้ไม่เลี้ยงโคนม (n=97)	
	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D
จากเจ้าหน้าที่รัฐ / รัฐวิสาหกิจ				
- เจ้าหน้าที่สหกรณ์โคนมพัทลุง	2.8	.91	1.1	.32
- เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ	2.4	.57	1.6	.56
- เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล	1.9	.66	1.8	.70
- เจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส.	1.2	.49	1.4	.49
- เจ้าหน้าที่ประมงอำเภอ	1.1	.26	1.3	.44
จากบุคคลทั่วไป				
-ญาติพี่น้อง / เพื่อนบ้าน	4.2	.77	3.1	.72
- พนักงานขาย	1.6	.56	1.1	.28
จากสื่อสิ่งพิมพ์				
- หนังสือวิชาการ / วารสาร	2.8	.64	1.6	.78
- หนังสือพิมพ์	2.2	1.51	2.1	1.27
จากสื่อมวลชน				
- โทรทัศน์	3.8	1.06	3.6	1.15
- วิทยุ	2.4	1.30	2.0	1.26
- งานนิทรรศการการเกษตร	2.0	.19	1.6	.50
- หอกระจายข่าว	1.7	1.06	2.3	1.34
- อินเทอร์เน็ต	1.0	.00	1.0	.00
จากกิจกรรมกลุ่ม				
- การประชุม	2.5	.60	2.2	.60
- การฝึกอบรม	2.0	.40	1.4	.56
- การทัศนศึกษาดูงาน	1.6	.49	1.2	.41

($P \leq .01$) แสดงว่าผู้เลี้ยงโคนมมีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนมดีกว่าผู้ไม่เลี้ยงโคนม ทั้งนี้เพราะในการเลี้ยงโคนมผู้เลี้ยงจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้และได้รับประสบการณ์ในการแก้ปัญหาอยู่เสมอ จึงมีความเข้าใจรายละเอียดและสภาพปัญหาในการเลี้ยงโคนมได้ดีกว่า ดังนั้นจึงอาจเป็นที่ปรึกษาให้ผู้ที่จะคิดเลี้ยงโคนมในอนาคตได้

ด้านความพร้อมและสิ่งจูงใจ พบว่า ผู้เลี้ยงและไม่เลี้ยงโคนม มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มี

นัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P > .05$) ในรายละเอียด ดังนี้ การเลี้ยงโคนมจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกรเอง การเลี้ยงโคนมเป็นงานที่ต้องมีใจรัก ใช้ความอดทนสูง ต้องมีเงินลงทุนเป็นของตนเองอยู่ด้วย รวมทั้งต้องมีหน่วยงานต่างๆ คอยให้ความดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด แสดงให้เห็นว่าความพร้อมของเกษตรกรในการเลี้ยงโคนมเป็นตัวแปรสำคัญในการตัดสินใจเลี้ยงโคนม เพราะหากว่าเกษตรกรขาดความพร้อมและจัดการไม่ดีก็อาจทำให้มีโอกาสขาดทุนได้ และเมื่อเปรียบเทียบ

ความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวม พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P \leq .01$) โดยผู้เลี้ยงโคนมให้ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมากกว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ไม่เลี้ยงโคนมในทุกรายละเอียดที่มีความแตกต่าง แสดงให้เห็นว่า ผู้เลี้ยงโคนมมีความคิดเห็นว่าการเลี้ยงโคนมนอกจากจะต้องมีความพร้อมแล้วยังต้องมีสิ่งจูงใจประกอบ คือ การมีแปลงหญ้าอยู่ใกล้บ้าน การมีตลาดรองรับน้ำนมดิบแน่นอน การมีประกันราคาน้ำนมดิบ และการได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมพัทลุง ซึ่งทำให้เกษตรกรได้มีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม พบว่า ทั้งผู้เลี้ยงและไม่เลี้ยงโคนมให้ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเห็นด้วยมากเรียงลำดับสอดคล้องกันว่า การมีใจรักในการเลี้ยงโคนมเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลี้ยงโคนม เมื่อมีใจรักแล้ว การมีโอกาสได้รับความรู้โดยการเข้ารับการฝึกอบรม และการทัศนศึกษาดูงานการเลี้ยงโคนม รวมทั้งการได้รับความช่วยเหลือเงินลงทุน จึงจะมีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงโคนมตามมา เช่นเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวม พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P \leq .01$) แสดงให้เห็นว่า ในการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนมต้องตระหนักถึงการมีใจรักในการเลี้ยงโคนมเป็นอันดับแรก ถ้าเกษตรกรไม่มีใจรักในการเลี้ยงโคนมถึงจะมีความพร้อมหรือมีสิ่งจูงใจในเรื่องตลาดและการได้รับความช่วยเหลือในด้านเงินทุน หรือได้รับการส่งเสริมให้ความรู้โดยการอบรม และการทัศนศึกษาดูงาน ก็ไม่อาจจะประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงโคนม ดังนั้นในการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนม จำเป็นต้องมีการกระตุ้นและคัดเลือกเกษตรกรที่มีใจรักและมีความพร้อม โดยให้เกษตรกรได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ ทดลองปฏิบัติให้แน่ใจก่อนตัดสินใจลงทุนเลี้ยงโคนม

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีต่อการตัดสินใจระบบการทำการเกษตรระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงและไม่เลี้ยงโคนม

เงื่อนไขทางกายภาพชีวภาพ พบว่า พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด และพื้นที่เช่าหรือรับจ้างเพื่อทำการเกษตร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P \leq .01$) พื้นที่ถือครอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) สรุปได้ว่าขนาดพื้นที่ถือครองและพื้นที่ทำการเกษตรมีผลต่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยนระบบการผลิตในฟาร์มของเกษตรกร

เงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า รายได้สุทธิจากการเกษตร รายได้รวมทั้งหมดในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รายได้เหนือรายจ่าย หน่วยแรงงานทำการเกษตร และผลผลิตภาพแรงงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P.01$) แสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงโคนมเป็นกิจกรรมที่ต้องมีการใช้แรงงานทำงานในพื้นที่อย่างเข้มข้นและมีประสิทธิภาพ เป็นผลให้ครัวเรือนผู้เลี้ยงโคนมมีผลผลิตภาพการใช้แรงงานและรายได้สูงกว่าเกษตรกรที่ทำกิจกรรมอื่น

เงื่อนไขทางสังคม พบว่า จำนวนหนี้สิน การได้รับข่าวสารความรู้จากเจ้าหน้าที่ การได้รับข่าวสารความรู้จากเพื่อนบ้าน การได้รับข่าวสารความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ และการได้รับข่าวสารความรู้จากกิจกรรมกลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P \leq .01$) อายุ ระดับการศึกษา และจำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) มีเพียงการได้รับข่าวสารความรู้จากสื่อมวลชน ที่ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ จึงกล่าวได้ว่า ผู้เลี้ยงโคนมต้องมีการรับข่าวสารแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งงานเลี้ยงโคนมต้องใช้กำลังและใช้แรงงานมาก อายุจึงเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกร ทั้งนี้ทั้งนั้นเกษตรกรต้องตระหนักว่าการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ต้องใช้เงินลงทุนสูง จึงอาจมีจำนวนหนี้สินสูงตามมาด้วย

เงื่อนไขทางจิตวิทยา เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนม ทั้งสองกลุ่มให้ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนม ด้านสิ่งจูงใจและความพร้อมของเกษตรกร และด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยง

โคนม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$)

สรุปได้ว่า ผู้เลี้ยงโคนมต้องมีความพร้อม มีสิ่งจูงใจ มีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนม รวมทั้งต้องได้รับการฝึกอบรม

การดูงาน และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

เงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีต่อการตัดสินใจระบบการทำการเกษตรระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงและไม่เลี้ยงโคนม แสดงในตาราง 3

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัย

ต่าง ๆ กับการตัดสินใจระบบการทำการเกษตรของผู้เลี้ยงโคนมและไม่เลี้ยงโคนม

การหาค่าความสัมพันธ์ของสภาพทางด้านกายภาพ

ชีวภาพ เศรษฐกิจสังคม และความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนมซึ่งเป็นตัวแปรต้น กับการตัดสินใจระบบการทำการเกษตรของผู้เลี้ยงโคนมและไม่เลี้ยงโคนมซึ่งเป็น

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีต่อการตัดสินใจระบบการทำการเกษตรระหว่างผู้เลี้ยงและไม่เลี้ยงโคนม

ตัวแปร	ผู้เลี้ยงโคนม $\bar{X}$ (n = 56)	ผู้ไม่เลี้ยงโคนม $\bar{X}$ (n=97)	ค่า t	ค่า P
ปัจจัยด้านกายภาพชีวภาพ				
- พื้นที่ถือครอง	18.0	13.1	2.42	.02*
- พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด	20.3	12.8	3.96	.00**
- พื้นที่เช่าหรือรับจ้างนอกระบบเพื่อการเกษตร	4.8	2.0	2.65	.01**
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ				
- รายได้สุทธิจากการเกษตร	152,795	48,274	7.95	.00**
- รายได้รวมทั้งหมดในครัวเรือน	170,007	76,472	6.49	.00**
- ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	63,023	47,068	4.60	.00**
- รายได้เหนือรายจ่าย	106,984	29,403	5.77	.00**
- หน่วยแรงงานทำการเกษตร	2.5	1.5	9.10	.00**
- ผลผลิตภาพแรงงาน	63,329	37,805	2.99	.00**
ปัจจัยด้านสังคม				
- อายุหัวหน้าครัวเรือน	42.9	46.8	-2.00	.05*
- ระดับการศึกษา	7.0	5.9	2.05	.04*
- จำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือน	2.5	2.3	1.97	.05*
- จำนวนหนี้สิน	99,475	32,149	3.78	.00**
- การได้รับข่าวสารความรู้จากเจ้าหน้าที่	1.9	1.4	8.46	.00**
- การได้รับข่าวสารความรู้จากเพื่อนบ้าน	4.2	3.1	8.88	.00**
- การได้รับข่าวสารความรู้จากสื่อมวลชน	2.4	2.4	0.91	.36
- การได้รับข่าวสารความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์	2.5	1.9	4.43	.00**
- การได้รับข่าวสารความรู้จากกิจกรรมกลุ่ม	2.0	1.6	6.46	.00**
ปัจจัยด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับความคิดเห็น				
- ด้านความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนม	3.7	3.6	3.17	.00**
- ด้านสิ่งจูงใจและความพร้อมของเกษตรกร	3.7	3.6	4.03	.00**
- ด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม	3.4	3.2	3.76	.00**

* $P \leq .05$ ** $P \leq .01$

ตัวแปรตาม ใช้จำนวนปีที่เกษตรกรเลี้ยงโคนมและจำนวนโคนมที่เกษตรกรเลี้ยงมากำหนดเป็นค่าคะแนน ได้ค่าคะแนนรวมตัวแปรตามในการตัดสินใจ = 0 – 8 ผลการหาค่าความสัมพันธ์ดังแสดงในตาราง 4 ซึ่งอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

สภาพทางกายภาพชีวภาพ พบว่า พื้นที่ถือครองพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด และพื้นที่เช่าหรือรับจ้างเพื่อทำการเกษตร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระดับต่ำถึงปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) จึงกล่าวได้ว่า เกษตรกรที่มีพื้นที่มากมีแนวโน้มในการตัดสินใจเลี้ยงโคนมสูง

สภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า รายได้สุทธิจากการเกษตร รายได้รวมทั้งหมดในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รายได้เหนือรายจ่าย หน่วยแรงงานทำการเกษตร และผลิตภาพแรงงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระดับปานกลางถึงระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) กล่าวได้ว่า รายได้สุทธิของการเกษตรต่อหน่วยแรงงานเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการตัดสินใจเลี้ยงโคนม เพราะการเลี้ยงโคนมจำเป็นต้องมีการใช้แรงงานอย่างเต็มที่ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงทำให้มีรายได้ต่อหน่วยแรงงานสูงตามมาด้วย รายได้สุทธิในการเลี้ยงโคนมจึงเป็นเงื่อนไขที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับการตัดสินใจเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ($r = 0.76$)

สภาพทางสังคม พบว่า จำนวนหนี้สิน การได้รับข่าวสารความรู้การเกษตรจากเจ้าหน้าที่ การได้รับข่าวสารความรู้การเกษตรจากเพื่อนบ้าน การได้รับข่าวสารความรู้การเกษตรจากสื่อสิ่งพิมพ์ และการได้รับข่าวสารความรู้การเกษตรจากกิจกรรมกลุ่ม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) สรุปได้ว่าการได้รับข่าวสารความรู้การเกษตรอย่างต่อเนื่อง ($r = 0.52$) และจำนวนหนี้สิน ($r = 0.38$) เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงโคนม เนื่องจากผู้เลี้ยงโคนมต้องมีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์กับ

เจ้าหน้าที่และเพื่อนบ้านอยู่เป็นประจำ เพราะการเลี้ยงโคนม ต้องมีการลงทุนสูง และการที่ต้องลงทุนสูงจึงทำให้มีหนี้สินสูงตามมาด้วย อย่างไรก็ตามการได้รับข่าวสารความรู้การเกษตรจากสื่อมวลชนไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงโคนมของเกษตรกร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ยังไม่ค่อยให้ความสนใจเผยแพร่ข่าวสารการเกษตรในเรื่องการเลี้ยงโคนมมากนัก ข่าวสารจากวิทยุและโทรทัศน์จึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกร ในขณะที่ตัวกันจำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) เนื่องจากจำนวนแรงงานเกษตรเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเลือกทำกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกร การเลี้ยงโคนมเป็นกิจกรรมที่ต้องมีการใช้แรงงานอย่างต่อเนื่องทุกวัน ผู้เลี้ยงต้องมีความรับผิดชอบสูง ดังนั้นแรงงานในการเลี้ยงโคนมจึงเป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงโคนม ($r = 0.17$) ในขณะที่อายุหัวหน้าครัวเรือน และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงกล่าวได้ว่า อายุ และระดับการศึกษาไม่มีผลต่อการตัดสินใจของเกษตรกร

ความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนม พบว่า ทั้งความคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนม ด้านสิ่งจูงใจและความพร้อมของเกษตรกร และด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) สรุปได้ว่า ความคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจ ความพร้อมและสิ่งจูงใจ รวมทั้งการมีโอกาสได้รับการส่งเสริม เป็นเงื่อนไขที่มีผลต่อการตัดสินใจเลี้ยงหรือไม่เลี้ยงโคนมของเกษตรกรในระดับต่ำ (ตาราง 4)

สรุป

เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลี้ยงโคนม ได้แก่ การมีที่ดินและเงินลงทุนของตนเอง การได้รับรายได้สุทธิต่อหน่วยแรงงานสูง มีพื้นที่แปลงหญ้าที่

ตาราง 4 ความสัมพันธ์ของเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้เลี้ยงและไม่เลี้ยงโคนม

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
ปัจจัยด้านกายภาพชีวภาพ	
- พื้นที่ถือครอง	0.287**
- พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด	0.423**
- พื้นที่เช่าหรือรับจ้างนอกระบบเพื่อการเกษตร	0.297**
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	
- รายได้สุทธิจากการเกษตร	0.760**
- รายได้รวมทั้งหมดในครัวเรือน	0.664**
- ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	0.419**
- รายได้เหนือรายจ่าย	0.619**
- หน่วยแรงงานทำการเกษตร	0.541**
- ผลผลิตภาพแรงงาน	0.326**
ปัจจัยด้านสังคม	
- อายุหัวหน้าครัวเรือน	- 0.079
- ระดับการศึกษา	0.158
- จำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือน	0.167*
- จำนวนหนี้สิน	0.383**
- การได้รับข่าวสารความรู้จากเจ้าหน้าที่	0.515**
- การได้รับข่าวสารความรู้จากเพื่อนบ้าน	0.561**
- การได้รับข่าวสารความรู้จากสื่อมวลชน	- 0.049
- การได้รับข่าวสารความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์	0.348**
- การได้รับข่าวสารความรู้จากกิจกรรมกลุ่ม	0.493**
ปัจจัยด้านความคิดเห็นต่อการเลี้ยงโคนม	
- ด้านความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงโคนม	0.226**
- ด้านสิ่งจูงใจและความพร้อมของเกษตรกร	0.279**
- ด้านวิธีการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม	0.221**

* $P \leq .05$ ** $P \leq .01$

มากพอ การมีใจรักและความอดทน การได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุนและความรู้ การมีการรวมกลุ่มพูดคุยปรึกษาปัญหาระหว่างสมาชิก รวมทั้งการได้รับข่าวสารและการอบรมดูงานอย่างต่อเนื่อง ผลของการตัดสินใจเลี้ยง

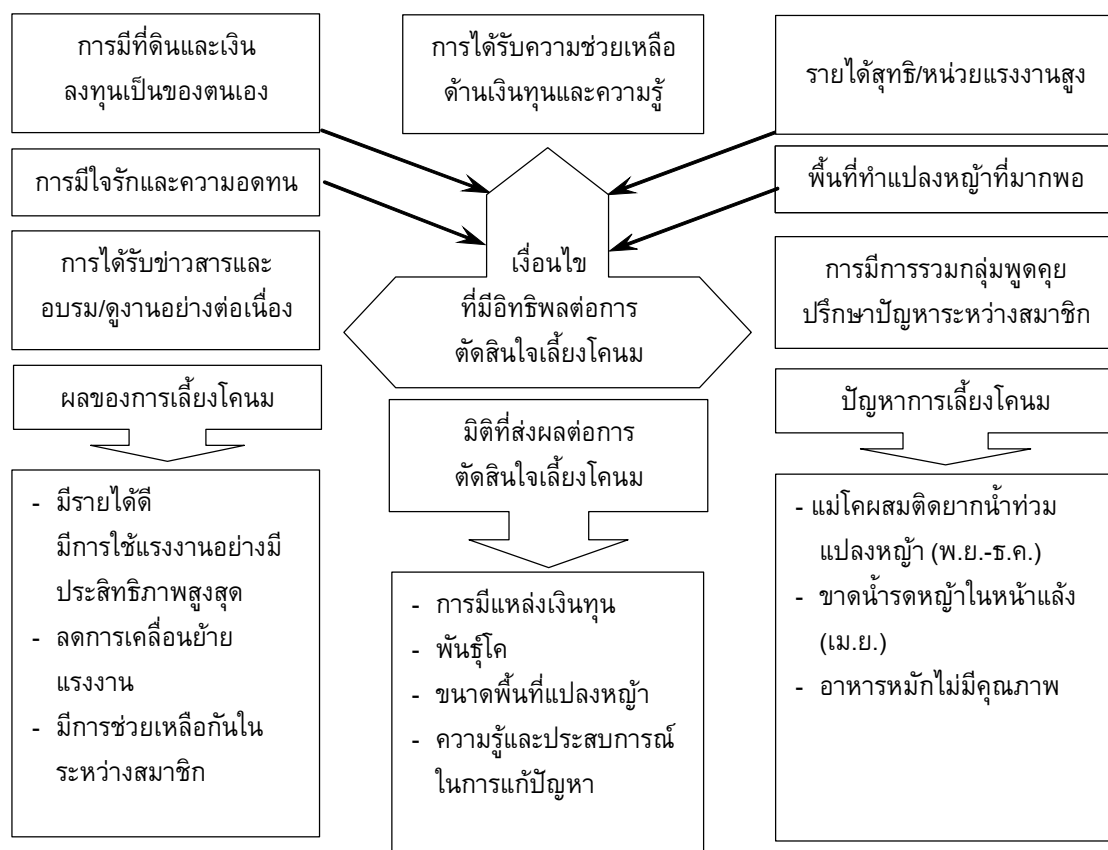
โคนม คือ มีรายได้เพิ่มขึ้น ได้รับผลตอบแทนต่อการลงทุนสูง มีการใช้แรงงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน รวมทั้งมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างสมาชิก ระบบสนับสนุนที่มีต่อผลสำเร็จ

ในการเลี้ยงโคนม คือ การมีแหล่งเงินทุน พันธุ์โค ขนาดพื้นที่แปลงหญ้า ความรู้และประสบการณ์ในการแก้ปัญหา ปัญหาการเลี้ยงโคนม คือ แม่โคผสมติดยาก น้ำท่วมแปลงหญ้าช่วงเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม ขาดน้ำรดหญ้าในหน้าแล้ง และอาหารหมักไม่มีคุณภาพ (แผนภาพ 1) ส่วนเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไม่เลี้ยงโคนม ได้แก่ ไม่มีที่ดินทำแปลงหญ้า ขาดเงินลงทุน อายุมาก แรงงานน้อย เป็นงานจุกจิกยุ่งยาก ต้องใช้ความอดทนสูง รวมทั้งการกลัวภาวะหนี้สินเพิ่ม สิ่งจูงใจที่จะเอื้อให้มีการตัดสินใจ คือ การมีรายได้สูงมี ราคาประกันน้ำนม มีสหกรณ์โคนมดูแล และให้การสนับสนุน และมีโอกาสได้เข้าอบรมและดูงานระบบสนับสนุนที่ต้องการในการเลี้ยงโคนม คือ เงินลงทุน พันธุ์โค และความรู้ในการเลี้ยงโคนม (แผนภาพ 2)

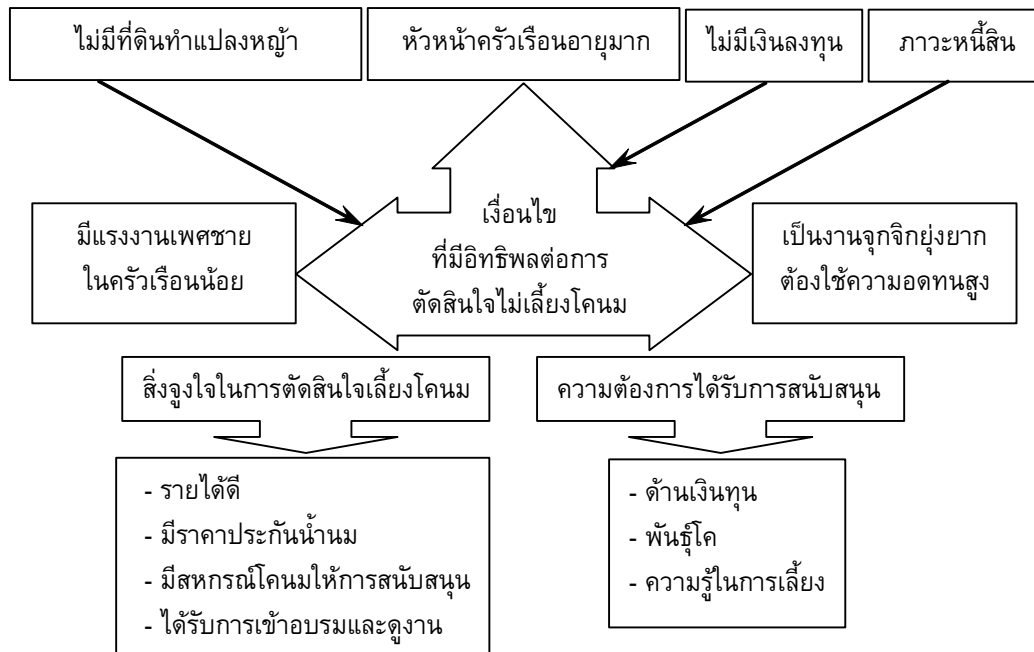
ข้อเสนอแนะ

1. อาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ต้องลงทุนสูง ผู้เลี้ยงโคนมจึงมีภาวะหนี้สินสูงตามมาด้วย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม จึงควรมีการติดตาม เยี่ยมเยียน และให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม การทำแปลงหญ้า รวมทั้งการแก้ปัญหาการขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ การทำอาหารหมักต่างๆ ให้มีคุณภาพ แก่เกษตรกรเป็นประจำและสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรได้มีการพัฒนาด้านความรู้และสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตของตนเองอยู่ตลอด เพื่อให้สามารถลดภาวะหนี้สินที่มีอยู่ได้
2. ปัญหาโคผสมติดยากเป็นปัญหาสำคัญที่สุดที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัญหาที่ซับซ้อน

แผนภาพ 1 เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลี้ยงโคนม

แผนภาพ 2 เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจไม่เลี้ยงโคนม

และต้องแก้ไขอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการปรับปรุงพันธุ์โคให้มีคุณภาพ การจัดการฟาร์มของเกษตรกร คุณภาพและปริมาณพืชอาหารสัตว์ การติดตามป้องกันโรคที่เกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ และการตรวจการเป็นสัตว์รวมทั้งการบริการการผสมเทียมได้อย่างถูกต้องและทันเวลา ดังนั้น หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจปัญหาโคนมชนิดนี้เป็นพิเศษ และควรมีงานวิจัยในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

3. การส่งเสริมการเลี้ยงโคนมให้กับเกษตรกรรายใหม่ ต้องตระหนักถึงการมีใจรักในการเลี้ยงโคนมเป็นอันดับแรก ถ้าเกษตรกรไม่มีใจรักในการเลี้ยงโคนมถึงจะมีความพร้อม หรือมีสิ่งจูงใจในเรื่องตลาดและการได้รับความช่วยเหลือในด้านเงินทุน หรือได้รับการส่งเสริมให้ความรู้โดยการอบรมและการทัศนศึกษาดูงาน เกษตรกรก็อาจไม่ประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงโคนม ดังนั้นในการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคนม จำเป็นต้องมีการกระตุ้นและคัดเลือกเกษตรกรที่มีใจรักและมีความพร้อม โดยให้เกษตรกรได้มีโอกาสศึกษา เรียนรู้ ทดลองปฏิบัติให้แน่ใจก่อนตัดสินใจลงทุนเลี้ยงโคนม จากนั้นเมื่อเกษตรกร

ตัดสินใจเลี้ยงโคนมแล้ว ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้การเลี้ยงโคนมในด้านต่างๆ ให้กับเกษตรกร รวมทั้งความรู้ในการปรับปรุงแปลงหญ้าให้เพียงพอกับจำนวนโคที่เลี้ยง และความรู้ในการจัดหาพืชอาหารสัตว์มาให้โคกินได้อย่างเพียงพอ

4. ควรมีการศึกษาระบบการทำฟาร์มโคนมในพื้นที่ต่างๆ เช่น พื้นที่อำเภอเมือง อำเภอเขาชัยสน และอำเภอป่าพะยอม ซึ่งมีสภาพพื้นที่ที่ต่างกันหรือศึกษาระบบการทำฟาร์มโคนมขนาดต่างๆ เช่น ฟาร์มขนาดเล็ก ฟาร์มขนาดกลาง และฟาร์มขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเลี้ยงโคนมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง. (2535). สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองพัทลุง. แนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ อำเภอเมืองพัทลุง. พัทลุง: ม.ป.ท. (สำเนา).

สมยศ พุ่งหว่า. (2539). ภาพรวมของการเลี้ยงโคนมใน
ภาคใต้. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากร
ธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สำเนา).
บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2543). สถิติวิเคราะห์เพื่อ
การวิจัย. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

